

Gäller för: Västra Götalandsregionen

Innehållsansvar: Karin Looström Muth, (karlo2), Direktör

Granskad av: Karin Looström Muth, (karlo2), Direktör

Godkänd av: Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden, (SSN),

Giltig från: 2024-01-02

Giltig till: 2028-01-01

Strategisk plan för läkemedelsarbetet i Västra Götalandsregionen 2024-2027

Innehållsförteckning

Inledning	3
Mål och syfte med strategisk plan för läkemedelsarbetet i Västra Götalandsregionen	3
Koppling till andra styrande dokument och insatser	4
Planens omfattning och helhetsperspektiv	5
Strategiområden	8
Prioritering utifrån kostnadseffektivitet och behov	8
Stöd till professionen i vårdmötet.....	10
Säker läkemedelsanvändning och hög kvalitet för patienten	11
Säker tillgång till läkemedel	12
Jämlik läkemedelsanvändning.....	13
Hållbar läkemedelsanvändning ur ett miljöperspektiv	14
Ägarskap och uppföljning av Strategisk plan för läkemedelsarbetet.....	14

Inledning

Läkemedel är en viktig del av hälso- och sjukvården som när de används rätt bidrar till hälsa för invånarna genom att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom. En kunskapsbaserad och effektiv läkemedelsanvändning ska ge en hög medicinsk kvalitet och skapa mesta möjliga värde med de tillgängliga resurserna. Arbetet med läkemedel behöver göras utifrån ett helhetsperspektiv, på nationell och regional systemnivå, i mötet mellan patient och förskrivare och i samverkan med andra aktörer och invånarna.

Läkemedelsområdet står under ständig förändring med nya behandlingsmöjligheter, regelverk och samarbeten. Utvecklingen innebär stora möjligheter, till exempel när nya vacciner introduceras, när skraddarsydda behandlingar blir tillgängliga genom precisionsmedicin och när läkemedel som kan minska eller fördröja symtomen av folksjukdomar införs.

Nya, kostsamma läkemedel där nyttan dessutom ibland är osäker, medför utmaningar när det gäller resurser, prioriteringar, styrmodeller och ansvarsfördelning. Andra aktuella utmaningar är bristsituationer för läkemedel, krisberedskap och påverkan av snabba händelser i vår omvärld. Till utmaningarna kan också läggas utvecklingen av antibiotikaresistens, miljöpåverkan och skadliga effekter av beroendeframkallande läkemedel.

Samtidigt står hälso- och sjukvården inför en rad långsiktiga och strukturella utmaningar med bland annat en åldrande befolkning och ökande antal personer som lever med kroniska sjukdomar. En omställning av hälso- och sjukvården behövs för att kunna erbjuda en god vård, bättre möta patienternas behov och för att skapa mesta möjliga värde av de tillgängliga resurserna. Detta kommer också att prägla läkemedelsområdet på flera områden såsom nära vård och digitalisering.

För att utveckla och förbättra läkemedelsarbetet är det en förutsättning att läkemedelsanvändningen och dess nytta kan följas upp.

För att uppnå målet med läkemedelsarbetet behöver alla medarbetare, som på något sätt och i någon del, är involverade i läkemedelsprocessen, arbeta tillsammans. För en välfungerande process till nytta för patienten är även samverkan med andra aktörer av stor vikt. Hit hör bland annat länets 49 kommuner, privata vårdgivare, patientorganisationer, andra regioner, Sveriges kommuner och regioner (SKR), myndigheter och läkemedelsindustrin.

Mål och syfte med strategisk plan för läkemedelsarbetet i Västra Götalandsregionen

Detta är den första strategiska planen som tagits fram av Västra Götalandsregionen (VGR). Läkemedelsarbetet är långsiktigt och planen sträcker sig över åren 2024–2027. Denna strategiska plan utgör ett styrande dokument som ska bidra till en utveckling som ligger i linje med intentionerna i övriga styrande dokument i regionen. Ett övergripande mål med läkemedelsarbetet är att läkemedelsanvändning ska bidra till en god hälsa för invånarna, vilket är en målformulering som går i linje med Västra Götalands vision om det goda livet. Ett av regionfullmäktiges prioriterade mål för regionens hälso- och sjukvård är att *den medicinska kvaliteten ska öka och att den organisatoriska effektiviteten förbättras* vilket på många sätt präglar arbetet med läkemedelsfrågorna i VGR.

Syftet med den strategiska planen är att sätta inriktning och vara en vägledning för att strukturerat, prioriterat och sammanhållet arbeta tillsammans för att lösa identifierade utmaningar och nå de önskade effekterna.

Koppling till andra styrande dokument och insatser

Hälso- och sjukvården i stort står inför en omställning och det är därför viktigt att förändringar inom läkemedelsområdet går i linje med, och stödjer denna omställning.

Journalssystemet Millennium implementeras successivt i hälso- och sjukvården under perioden vilket kommer medföra nya arbetssätt och ger möjligheter till ett mer sammanhållet hälso- och sjukvårdssystem.

Denna strategiska plan är tänkt att vara vägledande i läkemedelsarbetet men syftar också till att bidra till att realisera intentionerna i andra styrande dokument med kopplingar till läkemedelsområdet.

Nedan listas de styrande dokument som bedöms ha störst koppling till planen. Den strategiska planen för läkemedelsarbetet i VGR kommer dock inte att närmare gå in på sådana områden som omhändertas i de dokument som listas nedan.

- Vision Västra Götaland - Det goda livet (RS 00394-2003)
- Budget 2024 Västra Götalandsregionen samt plan för ekonomi 2025-2026 (RS 2023-03045)
- Tilläggsbudget - Fastställande av budget 2023 samt plan 2024 – 2025 för Västra Götalandsregionen (RS 2022-02264)
- Strategi för omställningen av hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen 2023–2027 (RS 2022-04772)
- Regional handlingsplan för ökad patientsäkerhet 2023 – 2024 (HS 2022-01068)
- Miljömål 2030 (RS 2020-07372), Färdplan läkemedel och miljö
- Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021 – 2030 (RS 2018-05444)
- Västra Götalandsregionens plan avseende nationell strategi för life science (RS 2021-00940)
- Program Millennium (Programdirektiv RS 2023-01216)
- Nationell läkemedelsstrategi (uppdatering under 2023), Omvärldsbevakning inför kommande nationell läkemedelsstrategi

Planens omfattning och helhetsperspektiv

Det övergripande målet för den strategiska planen är;

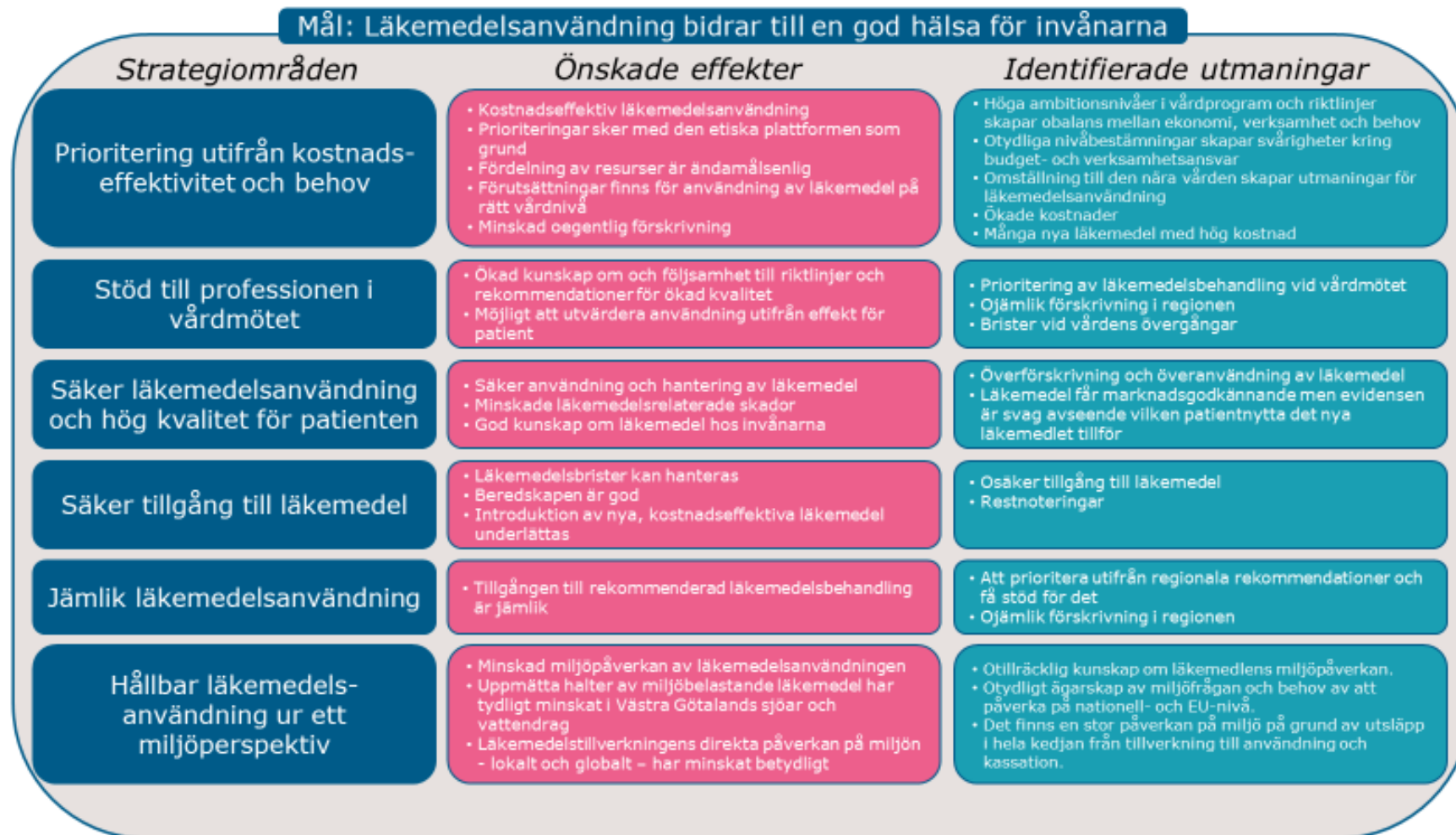
En läkemedelsanvändning som bidrar till en god hälsa för invånarna.

För att realisera planen har sex så kallade strategiområden identifierats där insatser behövs, både på en övergripande systemnivå (nationellt och regionalt) och i vårdmötet nära patienten:

- Prioritering utifrån kostnadseffektivitet och behov
- Stöd till professionen i vårdmötet
- Säker läkemedelsanvändning och hög kvalitet för patienten
- Säker tillgång till läkemedel
- Jämlig läkemedelsanvändning
- Hållbar läkemedelsanvändning ur ett miljöperspektiv

För respektive strategiområde finns beskrivna effekter som den strategiska planen ska bidra till att uppnå. Inom respektive strategiområde finns ett antal utpekade utmaningar. Vilka konkreta åtgärder som föreslås för att möta dessa utmaningar och uppnå effekterna beskrivs närmare i den handlingsplan som kompletterar denna plan.

Bild: Översikt över strategiområden, önskade effekter och identifierade utmaningar

Strategiområden

Under de följande avsnitten görs en beskrivning av de effekter som ska nås inom respektive strategiområde. Varje område avslutas med en ruta där de identifierade utmaningarna listas.

Strategiområdena presenteras utan särskilt rangordning.

Prioritering utifrån kostnadseffektivitet och behov

Kostnadseffektiv läkemedelsanvändning

Hälso- och sjukvården behöver nyttja resurserna så effektivt som möjligt för att uppnå största möjliga patientnytta givet att resurserna är begränsade både när det gäller pengar och personal. Att skapa en förståelse för detta och att uppnå en medvetenhet i alla led är därför mycket angeläget. Förskrivarnas kunskap om kostnadseffektiva läkemedelsval behöver höjas och förskrivarna behöver på olika sätt få stöd i att göra dessa val.

Ett tydligt exempel på detta är när nya läkemedel introduceras på marknaden. Då är priset ofta högt och det är därför viktigt att introduktionen sker ordnat, på goda grunder och i nationell och regional samverkan.

Prioriteringar sker med den etiska plattformen som grund

De medicinska behoven och efterfrågan på vård är större än de resurser som samhällsekonomin skapar utrymme att avsätta till hälso- och sjukvård. Därför är horisontella prioriteringar en nödvändighet. Det är viktigt att prioriteringar uppfattas som rättvisa och bygger på gemensamma och välkända principer. De tre etiska principerna som utgör grund för prioriteringar inom hälso- och sjukvård är:

- Människovärdesprincipen
- Behovs- och solidaritetsprincipen
- Kostnadseffektivitetsprincipen

Genom att integrera kunskapsstyrningen och prioriteringsarbetet skapas förutsättningar för en bättre och mer effektiv vård, där nya läkemedel och metoder introduceras på ett ordnat sätt och görs tillgängliga för

patienterna. På detta vis ges också en grund för att mönstra ut icke kostnadseffektiva behandlingar.

Fördelning av resurser är ändamålsenlig

Västra Götalandsregionens budgetprocess och ersättningssystem ska ge goda förutsättningar för verksamheterna att planera och driva sin verksamhet. Ambitionen ska vara att kostnadsansvaret för läkemedel ska rymmas inom budgetramen och att resurstilldelningen (för läkemedel) i högre grad uppfattas som rättvis.

Förutsättningar finns för användning av läkemedel på rätt vårdnivå

Regionala medicinska riktlinjer och rekommendationer behöver i högre grad ange vilken vårdnivå som har såväl det medicinska- som det ekonomiska ansvaret.

Ekonomiska styrsystem, lagar och regelverk ska ge stöd för en önskad utveckling mot en mer nära vård. När allt fler patienter vårdas i sin hemmiljö behöver bland annat lagstiftning och regelverken kring läkemedelshanteringen ses över och moderniseras.

Minskad oegentlig förskrivning

Med ett systematiskt arbete med uppföljningar av vårdgivarnas läkemedelsförskrivning nås en minskad oegentlig och icke medicinskt motiverad förskrivning så att de gemensamma skattemedlen kan användas där de gör verklig nytta. Förutom starka ekonomiska incitament för VGR att jobba systematiskt med frågan finns även möjlighet att undanröja sådana patientsäkerhetsrisker som riskerar att uppstå till följd av oegentlig förskrivning.

Identifierade utmaningar

- Höga ambitionsnivåer i vårdprogram och riktlinjer skapar obalans mellan ekonomi, verksamhet och behov
- Otydliga nivåbestämningar skapar svårigheter kring budget- och verksamhetsansvar
- Omställning till den nära vården skapar utmaningar för läkemedelsanvändning
- Ökade kostnader
- Många nya läkemedel med hög kostnad

Stöd till professionen i vårdmötet

Ökad kunskap om och följsamhet till riktlinjer och rekommendationer för ökad kvalitet

Såväl det nationella som det regionala systemet för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård har som mål att bästa kunskap ska finnas tillgänglig och användas i varje patientmöte.

Läkemedelsrekommendationer utgör en viktig del av såväl den nationella- som den regionala kunskapsstyrningen.

För att rekommendationerna ska få ett så stort genomslag som möjligt behöver dessa vara tydliga och överskådliga i sin utformning och väl förankrade inom professionen. Fortbildningsinsatser med utgångspunkt i läkemedelsrekommendationerna bidrar till ökad efterlevnad.

Rekommendationerna behöver också vara lättillgängliga via användarvänliga IT-stöd och vara väl integrerade med övriga delar inom kunskapsorganisationen.

En ökad följsamhet till rekommendationer skapar förutsättningar för ökad kvalitet i vården och leder också till ett bättre resursutnyttjande. Samverkan med övriga kunskapsorganisationen på både nationellt och regionalt plan är en viktig del i detta. Data, för analys av kvaliteten, ska vara lättillgänglig för att kunna tas fram och användas i förbättringsarbete.

Möjligt att utvärdera användning utifrån effekt för patient

De insatser som görs i vården kan följas upp och utvärderas genom att läkemedelsdata och kvalitetsparametrar är integrerade på ett ändamålsenligt sätt. På detta sätt kan effekten av en läkemedelsbehandling följas och vid eventuell utebliven effekt kan ett läkemedel sättas ut.

Identifierade utmaningar

- Prioritering av läkemedelsbehandling vid vårdmötet
- Ojämlig förskrivning i regionen
- Brister vid vårdens övergångar

Säker läkemedelsanvändning och hög kvalitet för patienten

Säker användning och hantering av läkemedel

Tillgängliga och ändamålsenliga kunskapsunderlag och IT-stöd är en förutsättning för säker läkemedelsanvändning av hög kvalitet. Stöden behöver vara utformade för att ge ordnatören specifik vägledning även vid läkemedelsbehandling av barn och äldre.

I samband med vårdens övergångar finns risk att fel uppstår i läkemedelshanteringen, inte minst avseende överförande av information rörande patientens läkemedelsbehandling. Införandet av Millennium och nationella läkemedelslistan (NLL) kommer på sikt att bland annat minska riskerna i vårdens övergångar. Det behövs ett välfungerande samarbete mellan vårdnivåer (specialistvård och primärvård) och med den kommunala hälso- och sjukvården. Det krävs också en effektiv läkemedelshantering och läkemedelsförsörjning i alla led.

Minskade läkemedelsrelaterade skador

Läkemedelsområdet är en väsentlig del i patientsäkerhetsarbetet och i den [Regionala planen för patientsäkerhet 2023-2024](#) är en uttalad målsättning att antalet läkemedelsrelaterade skador ska minska.

Väl underbyggda läkemedelsrekommendationer, en säker läkemedelshantering och säkra ändamålsenliga IT-stöd är väsentliga framgångsfaktorer. Patientdelaktighet, information till alla patienter och att patienter vid utskrivning från sjukhus och vid läkemedelsgenomgång i öppenvården erhåller skriftlig läkemedelsberättelse och en aktuell läkemedelslista är av stor betydelse för att minska de läkemedelsrelaterade skadorna.

För att minska antalet läkemedelsrelaterade skador krävs ett välfungerande samarbete mellan alla vårdprofessioner. Med hjälp av apotekare och receptarier som deltar i det vårdnära arbetet kan övrig vårdpersonal avlastas och specifik läkemedelskunskap tillföras vilket kan bidra till att patientsäkerhetsrisker identifieras och förebyggas.

God kunskap om läkemedel hos invånarna

En välinformerad patient som aktivt deltar i sin vård, i val av behandling och i patientsäkerhetsarbetet bidrar till en bättre och säkrare vård. Genom att verka för att patienter i högre grad blir välinformerade ges också bättre förutsättningar för patienten själv att ta ansvar för sin hälsa och egenvård. I ett personcentrerat arbetssätt ska patienten vara medskapare i

sin egen läkemedelsbehandling och ha kunskap om dess förväntade effekter och eventuella bieffekter.

Att verka för att höja kunskapen om läkemedel hos allmänheten kring hur läkemedlen fungerar, hur de ska användas och när läkemedel inte ska användas kan leda till en ökad följsamhet till läkemedelsordinationer och en säkrare behandling.

Identifierade utmaningar

- Överförskrivning och överanvändning av läkemedel
- Läkemedel får marknadsgodkännande men evidensen är svag avseende vilken patientnytta det nya läkemedlet tillför

Säker tillgång till läkemedel

Läkemedelsbrister kan hanteras

En förutsättning för ändamålsenlig läkemedelsanvändning är att det finns en säker och stabil tillgång till effektiva och säkra läkemedel. De inblandade parterna behöver tillsammans skapa förutsättningar för att hantera restsituationer. Arbetet behöver ske såväl förebyggande som när en bristsituation uppstår. Det behövs ett välfungerande samarbete mellan många aktörer; nationellt, regionalt och tillsammans med läkemedelsindustrin och apoteksaktörer.

Beredskapen är god

Beredskapen under såväl ordinarie förhållanden som i olika former av krissituationer behöver stärkas inom läkemedelsområdet. VGR deltar i, och har en aktiv roll, i nationellt samordnat beredskapsarbete. Det regionala arbetet med beredskapsfrågorna inom läkemedelsområdet, inklusive vaccin, behöver vara tydligt och samordnat och bygga på en i grunden välfungerande läkemedelshantering. En del i god beredskap handlar också om att som bas ha en effektiv och robust läkemedelsförsörjning.

Introduktion av nya, kostnadseffektiva läkemedel underlättas

Nya läkemedel blir alltmer avancerade och komplexa och riktar sig ofta till mindre patientgrupper. Denna utveckling öppnar upp för nya möjligheter att behandla svåra sjukdomstillstånd. Nya läkemedel är ofta högt prissatta och i många fall råder osäkerhet kring långtidseffekterna. De höga kostnaderna är svåra att hantera inom regionernas budgetramar och horisontella prioriteringar kommer att vara nödvändiga för att

patienterna ska få en jämlik tillgång till nya, kostnadseffektiva läkemedel. VGRs förmåga att genomföra horisontella prioriteringar behöver därför stärkas.

Det fortsatta införandet av precisionsmedicin och ATMP (Advanced Therapy Medicinal Products) innebär att åtgärder behövs inom flera områden, så som struktur/organisation och lagstiftning. Men utvecklingen visar också på behovet av nya avtalskonstruktioner och betalningsmodeller. Genom samverkan med nyckelaktörer, såväl nationellt som regionalt, kan förutsättningar skapas för hälso- och sjukvårdssystemet att introducera dessa läkemedel på ett ordnat, effektivt och långsiktigt hållbart sätt. Införandet av precisionsmedicin i vården utgör också ett prioriterat område i [Västra Götalandsregionens plan avseende nationell strategi för life science](#).

Identifierade utmaningar

- Osäker tillgång till läkemedel
- Restnoteringar

Jämlik läkemedelsanvändning

Tillgången till rekommenderad läkemedelsbehandling är jämlik

Tillgången till rekommenderad läkemedelsbehandling ska vara jämlik i Västra Götaland. När ett visst läkemedel ordineras sker detta med grund i den etiska plattformen och i enlighet med Hälso- och sjukvårdslagen om att vård ges på lika villkor för hela befolkningen. En väl fungerande uppföljning av läkemedelsanvändningen är en viktig förutsättning för att kunna påvisa om läkemedelsanvändningen är jämlik.

Arbetet med att åstadkomma en jämlik vård bedrivs även på nationell nivå, bland annat genom regionernas samverkansmodell för läkemedel och medicinteknik där ett uttalat mål är en *Rättvis och jämlik tillgång till nya läkemedel genom effektiv användning av våra gemensamma resurser*.

Identifierade utmaningar

- Att prioritera utifrån regionala rekommendationer och få stöd för det
- Ojämlik förskrivning i regionen

Hållbar läkemedelsanvändning ur ett miljöperspektiv

Minskad miljöpåverkan av läkemedelsanvändningen

En effektiv läkemedelsanvändning där läkemedels miljöpåverkan beaktas vid upphandling, ordination och användning bidrar till att utsläppen av miljöbelastande läkemedel hålls nere. Det ska finnas kunskap och stöd för att välja den läkemedelsbehandlingen (eller icke-farmakologiska behandlingsalternativ) med minst miljöpåverkan vid val mellan medicinskt likvärdiga alternativ. Färre läkemedel kasseras på ett sätt som påverkar miljön negativt och utsläppen av läkemedelsrester från regionens egna verksamheter minskar.

[Färdplan Miljö och läkemedel](#), som är en del av hur VGR ska nå målen i Miljöplan 2030, innehåller effekter som önskas nås till 2030 och är formulerade som delmål:

- Uppmätta halter av miljöbelastande läkemedel har tydligt minskat i Västra Götalands sjöar och vattendrag
- Läkemedelstillverkningens direkta påverkan på miljön – lokalt och globalt – har minskat betydligt

Identifierade utmaningar

- Otillräcklig kunskap om läkemedlens miljöpåverkan.
- Otydligt ägarskap av miljöfrågan och behov av att påverka på nationell- och EU-nivå.
- Det finns en stor påverkan på miljö på grund av utsläpp i hela kedjan från tillverkning till användning och kassation.

Ägarskap och uppföljning av Strategisk plan för läkemedelsarbetet

Detta dokument fastställs politiskt av den strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden. På tjänstepersonsnivån är det avdelning specialiserad vård, läkemedel och medicintekniska produkter inom Koncernkontoret, VGR, som har det övergripande och sammanhållande ansvaret för den strategiska planen.

Att få genomslag för planen och den tillhörande handlingsplanen är dock i hög grad ett lagarbete där flera olika funktioner och verksamheter inom VGR har ett ansvar för olika delområden/aktiviteter. Samarbete på nationell nivå och med aktörer utanför VGR är också en avgörande förutsättning inom flera områden.

Planen är utformad för att kunna vara relevant under perioden 2024–2027. Den tillhörande handlingsplanen är ett mer dynamiskt dokument som kommer att uppdateras efter två år för att gå i takt med omvärldens och strategiområdenas utveckling. Uppföljning av specifika strategiområden kan ske vid olika tillfällen under planens löptid beroende på prioritering från politik och tjänstemannaorganisation.

En viktig förutsättning för att skapa genomförandekraft är att det finns adekvata och tillräckliga resurser, både regionalt och lokalt, för att arbeta med de utpekade områdena.

Information om handlingen

Handlingstyp: Plan

Gäller för: Västra Götalandsregionen

Innehållsansvar: Karin Looström Muth, (karlo2), Direktör

Granskad av: Karin Looström Muth, (karlo2), Direktör

Godkänd av: Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden, (SSN),

Dokument-ID: SSN12937-108688567-5

Version: 1.0

Giltig från: 2024-01-02

Giltig till: 2028-01-01